

PREDICATUL MODAL ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Ștefan GĂITĂNARU
Universitatea din Pitești
stefan_gaitanaru@yahoo.com

Abstract: As a consequence of the predicate typology reorganisation in Romanian language, the present study describes the modal predicate with its two subcategories (the verbal modal predicate and the adverbial modal predicate). This is a new approach proposing a syntactic unification of the structures of modality in terms of semantic and formal similarity. Thus, the arguments with a view to depredicativization of modalising adverbs are reconsidered, which coincides (except for the denominations) with the standing of the actual normative work.

Keywords: complex predicate, modality, modal adverb, connector, phrastic

1. Despre tipologia predicatului

În stabilirea tipurilor de predicat se ține cont de forma structurii și de partea de vorbire prin care se exprimă. Se disting astfel, după formă, predicatul simplu și predicatul complex.

Predicatul simplu este verbal și interjecțional. Conform GALR, 2008 și predicatul adverbial este simplu. În realitate, el este un predicat modal complex, grupându-se cu propoziția subordonată care-i urmează, ca și în cazul verbelor modale: *Poate să vină mâine; Poatecă vine mâine.*

La rândul lui, predicatul complex este de trei feluri. Ca denumire, nu poate fi acceptată inovația terminologică din Gramatica Academică, întrucât supralicitează coeficientul de adecvare (principiul economiei limbii) din terminologia modernă. A se compara *predicat nominal* cu *predicat verbal complex cu operator copulativ*.

La o observație elementară, denumirile se pot simplifica dacă se ține cont de operatorul care poartă mărcile predicției: predicat copulativ, predicat modal, predicat aspectual.

Aceste trei tipuri de predicate au următoarele trăsături: sunt compuse din operatorii care poartă mărcile predicativității și din alte funcții sintactice, realizate la nivel propozițional (nume predicativ: *Problema este aceasta*; complement direct: *El poate veni; El termină de scris*; subiect: *Trebuie citit în fiecare zi*) și la nivel frastic (predicativă: *Problema este că n-a venit*; completivă directă: *El poate să vină; Colegul a început să scrie*; subiectivă: *El poate că vine; Cursanții trebuie să asculte prelegerea...*).

În conformitate cu aceasta, așa-zisul *predicat modal complex cu operator pasiv* este în realitate un predicat verbal simplu, exprimat printr-un verb la diateza pasivă, fără alte funcții la nivel propozițional și frastic.

2. Predicatul modal este un predicat complex, alcătuit din operatorii (verbele și adverbele) de modalitate și un verb care îl completează semantic și care, în virtutea componentei sale semantice,

instituție, la nivel propozițional sau frastic, o altă poziție sintactică : complement direct, completivă directă (*Poate citi; Poate să citească*); o subordonată subiectivă (*Cărțile trebuie să fie citite; Poate că citește*) sau un predicativ suplimentar (*Cărțile trebuie citite*). În funcție de natura operatorilor, este de două feluri :predicat modal verbal (*George poate să vină*) și predicat modal adverbial (*George poate că vine*).

2.1. Predicatul modal verbal este alcătuit din verbele operator de modalitate și poziții sintactice care nu-i sunt specifice, așa cum se întâmplă la operatorii copulativi.

Principalii modalizatori implicați în structura acestui tip de predicat sunt verbele *a putea, a trebui, a avea, a fi, a părea, a-i veni*¹. Există și alte verbe cu sens modal (deontic, volițional, apreciativ), dar prin considerarea conținutului lor lexical, mai mult sau mai puțin evident, nu au fost trecute în rândul semiauxiliarelor : *a ști, a crede, a vrea a dori, a-i plăcea*...².

În diferitele faze ale limbii române, operatorii modali puteau fi urmați de verbe la infinitiv : *Poate veni mâine ; Se chibzui mult dacă trebuie a porni războiul ; Nimeni n-avea a se teme de nimic ; Nimic nu ai a spune ; Mi-era acum a scăpare de dânsul ; Nu părea a avea 20 de ani ; Mie nu-mi vine a râde*³.

Frecvent, se întâlnesc enunțuri cu supinul, mai puțin la verbul *a putea* : *El pricepuse ceavea de făcut ; Nu mai are nimic de spus ; Nu mai era nimic de discutat, era de făcut*.

Componenta semantică din structura acestui predicat poate fi complement direct sau subiect în funcție de tranzitivitatea/ intransitivitatea verbului.

Verbul *a trebui* se întrebuințează în limba actuală cu participiul verbelor tranzitive : *Trebuie (să fie) făcute socotelile*. Supinul, care se construiește fără prepoziție, nu se poate confunda cu participiul, fiind întâlnit la verbele intransitive, care nu pot forma pasivul : *Trebuie mers mai repede ; Trebuie ajuns la timp*.

Dialectal, diferența nu se face, fiind implicată de fiecare dată prepoziția : *Trebuie totuși de menționat că limbajul Prolog este numai un caz particular ; Ar trebui de întrebat Prologul dacă orice oraș posibil e legat cu Parisul*⁴.

La nivel frastic, toți operatorii modali se construiesc cu conjunctivul : *Poate să vină ; Trebuie să plece ; Avea să plece mâine ; Avionul era să se prăbușească ; Îmi venea să mă ridic și să plec*. Se înțelege că distingerea dintre completiva directă și subiectivă se face tot în funcție de tranzitivitate.

Câteva lucruri rămân de precizat.

¹ Cf. V. Guțu Romalo, 2013, pp. 25-26

² GALR, II, 2008, pp. 722-724

³ Cf. și V. Guțu Romalo, 2013, p. 12-24

⁴V. Cotelea, 2000, p.20, 40

O expresie de tipul *Am să plec* a fost interpretat, în gramaticile de uz curent, ca formă de viitor popular a verbului *a pleca*. Interpretarea intră în contradicție cu alte forme ale aceleiași expresii, de exemplu *Avea să plece*, care nu mai putea fi încadrată la viitor și la nicio altă categorie morfologică a verbului. Interpretarea verbului *a avea* ca operator modal în astfel de contexte (și în enunțul *Am să plec = Trebuie să plec*), în cadrul unui predicat modal, este de preferat.

Anumite verbe (*a putea, a trebui*) realizează, în prezența marcatorului sintactic (a conectorului) *să* poziția de predicat modal verbal; când conectorul este *că*, participă la formarea predicatului modal adverbial: *Poate să vină în zori; Poate că va veni în zori; Trebuie să asculte de experți; Trebuie că vine ploaia fiindcă mă dor picioarele*. De altfel, referitor la al doilea verb, s-a arătat că “*Forma de persoana a III-a a indicativului are uneori, valoare adverbială*”⁵.

Trebuie semnalate, de asemenea, două trăsături contrare ce caracterizează predicatul modal verbal. Una, care vizează toți operatorii, se referă la procedeele de coeziune a grupului, constând în deplasarea actanților (subiect, complemente), ca actanți ai întregului grup, în fața operatorului: *Poate veni băiatul - Băiatul poate veni; Îl poate aduce; Mi-l poate aduce; Trebuie să vină Maria - Maria trebuie să vină*.

În cazul verbelor *a trebui, a fi* avansarea subiectului în fața grupului a determinat acordul prin atracție, din hipercorectism, cu verbul-operator: *Trebuia (era necesar) să citească studenții cărțile - Studenții trebuiau să citească; Copiii erau să cadă*.

GALR a considerat că acest acord prin atracție (“*tendința de a acorda verbul a trebui, la origine unipersonal, cu subiectul*”⁶), în enunțuri precum *Copiii trebuiau să plece, Ei trebuiau pedepsiți ...* a produs o reorganizare, o schimbare de statut morfosintactic. Întrucât organizarea internă nu mai este transparentă, astfel de expresii sunt (singurele dintre toate structurile modalității) neanalizabile:

“*Se preferă însă soluția ansamblului ca grup sintactic neanalizabil atunci când structura nou-creată (prin avansare, reorganizare, schimbare de statut morfosintactic) devine opacă și dificil/imposibil de segmentat (vezi: Copiii trebuiau să plece; Ei trebuiau pedepsiți, Copiii erau să cadă)*”⁷.

O expresie nu este analizabilă sau neanalizabilă prin decizie, ci prin natura ei. Astfel, expresii ca *a luat-o la sănătoasa, a-și face de cap...* sunt neanalizabile pentru că elementele și-au alterat proprietatea semantică. În schimb, în enunțul *Ei trebuiau să plece*: *ei* este subiect; *trebuiau* este operatorul modal, purtătorul mărcilor predicativității; *să plece* este propoziție subordonată. Problema este dacă propoziția este completivă

⁵V. Guțu Romalo, 2013, p. 11

⁶*Ibidem*, p. 14

⁷GALR, II, 2008, p. 264

directă sau subiectivă. Întrucât verbul *a trebui* este întotdeauna intransitiv, subordonata rămâne subiectivă, cu semnalarea acordului prin atracție (structura se regăsește, analizabilă, în același exemplu, cu subiectul la singular : *El trebuia să plece*).Astfel de acorduri prin atracție (neacceptate de norma literară) se întâlnesc în diferite stiluri funcționale ale limbii române: *Am trebuit să cer pașaport de la postelnic ; Eram să vă tai pe amândoi*⁸.

Istoria acestui acord fals, prin atracție, din hipercorectism, este veche. În 1930, Al Graur semnală :

“Profitând de ocazia că transformarea lui *trebuie* în verb personal nu este încă înfăptuită, Academia sau Ministerul Instrucțiunii ar trebui să intervină ca să împiedice această tendință și să mențină forma veche și logică”⁹.

Rămâne numai concluzia că un acord fals nu schimbă structura sintactică a frazei.

A doua trăsătură, care arată mobilitatea structurii, este posibilitatea de a intercala între cele două componente ale grupului (cu excepții : de exemplu *a putea + infinitiv*) alte elemente de discurs : *Ei trebuiau, în scurt timp, să se prezinte la vamă; Pot, încă o dată, să fac exercițiul; N-am alți bani să-ți aduc; N-am altă problemă de rezolvat; Mai e acum, în condițiile astea, de cumpărat? Copiii erau cât pe-acți să cadă.*

Modalitatea de analiză a unor enunțuri ca *Neputând să plece, a telefonat*, a fost, se pare, piatra de încercarea teoriei predicatelor complexe (funcție sintactică subordonată cu un verb la un mod predicativ în structură ; cf. și *Fiind bolnavă, n-a venit la școală*) :

“În acest caz, rolul sintactic (de circumstanțial de cauză) revine întregului grup, nu numai lui *a putea*. Simpla prezență a conjunctivului, sinonim în situația dată cu infinitivul, nu ne îndreptățește să procedăm mecanic împărțind această comunicare unică în două propoziții”¹⁰.

Lucrurile nu sunt însă așa de simple. În primul rând, infinitivul nu este sinonim, la nivelul sensurilor gramaticale, cu conjunctivul. Există, de asemenea, conectorul, ca marcator sintactic de predicativitate. Trebuia observat că avem a face cu un circumstanțial de cauză complex și că acesta, ca tot ce e complex, e analizabil. Așadar, *neputând să plece* = circumstanțial de cauză complex : *neputând* (verb simplu, modal, personal, tranzitiv, conj. a II-a, inerent activ, gerunziu, afirmativ); *să plece* = subordonată completivă directă. Fraza se delimitează astfel : *Neputând¹/să plece²/ a telefonat¹*.

⁸Cf. *Ibidem*, pp. 14, 19

⁹Cf. Al. Graur, 1987, p. 40

¹⁰Guțu Romalo, 2013, p. 27

Anumite probleme rămân însă de rezolvat: delimitarea inventarului verbelor de modalitate, cu includerea verbelor modale sinonime de tipul *se poate, se cade, se cuvine* ...; precizarea statutului expresiilor impersonale ce țin de modalitatea apreciativă : *e bine, e necesar, e sigur* ...; distingerea valorilor modale de cele non-modale pentru unele verbe.

Delimitarea inventarului s-a făcut restrictiv: “Dintre verbele discutate, treapta superioară de abstractizare au atins-o verbele *a putea și a trebui, a fi și a avea*”¹¹. Deși faptele de limbă sunt destul de diversificate, lucrările recente se limitează la acest inventar¹². Un criteriu de simplificare a fost și neutralizarea opoziției semantice de bază:

“Deși verbele *a putea și a trebui* nu funcționează, în toate utilizările lor cu valoare semantică modală, acestea au același comportament sintactic, funcționând ca operatori, în toate aparițiile, pe lângă un alt verb care constituie suportul semantic”¹³.

2.2. Predicatul modal adverbial a fost denumit, așa cum s-a văzut, fie predicat verbal, exprimat prin adverb, fie predicat adverbial. În cadrul predicatului verbal a fost descris de gramatica tradițională ca “*predicatul verbal exprimat printr-un adverb predicativ*”¹⁴.

GALR, II, 2008 propune un subtitlu interogativ (*Există un predicat adverbial ?*¹⁵), oferind, ca în orice interogație, numai presupunerea unui adevăr.

Descrierea complexă a modalizării¹⁶, permite ca, pentru adverbele de modalitate (*probabil, desigur, sigur, evident, bineînțeles,...*), să se adopte soluția instituirii predicatului modal adverbial.

După cum se va vedea, adverbele de modalitate sunt operatori modali, exprimând modalitatea forte. Ei dobândesc predicativitate prin marcatorul sintactic (conectorul, aflat în precedența unui verb). Când nu sunt urmași de marcatorul sintactic, în orice alte tipuri de context (chiar în izolări, când se considera că reprezintă principale incidente), îndeplinesc funcția sintactică de circumstanțial de modalitate. Conectorul, când nu se află în precedența unui verb, își pierde calitatea de marcator de predicativitate, utilizarea sa devenind superfluă.

Nu au lipsit criticile tranșante referitoare la încadrarea tradițională:

“Menționăm în treacăt că încadrarea (de către Gram.Acad. și nu numai...) a predicatului adverbial la predicatul verbal nu este logică pentru că și Gram.Acad. acceptă că adverbul (...) este altă parte de vorbire decât verbul

¹¹V. Guțu Romalo, 2013, p. 25

¹²Cf. GBLR, 2016, pp. 400-401

¹³*Ibidem*, p. 400

¹⁴GLR, II, 1966, p. 71

¹⁵GALR, II, 2008, p. 252

¹⁶R. Zafiu, în GALR, 2008, pp. 702-727; cf și GBLR, 2016, pp. 631-635

(...), ceea ce înseamnă că este un nonsens să spunem că predicatul verbal se exprimă prin adverb”¹⁷.

Totuși, acest lucru s-a perpetuat până astăzi în programele și manualele școlare.

GALR descrie acest tip de predicat ca predicat simplu, cu referire la clasa “construcțiilor modalizatoare (de atitudine propozițională)”¹⁸.

De-a lungul timpului, cum se va vedea, această întrebare a primit mai multe feluri de răspunsuri. Dar, interesant este că și la întrebarea (“decizia”) gramaticii normative, s-au formulat răspunsuri negative:

“În privința predicatului adverbial sau, altfel spus, a predicatului verbal exprimat prin adverbe și locuțiuni adverbiale predicative, mă situez de partea celor care nu-l admit”¹⁹.

Pentru a ieși din alternativa unor astfel de interpretări, trebuie făcute câteva referiri la gradele de modalizare în limba română.

Există, în primul rând, modalizarea gramaticală, realizată prin modurile gramaticale²⁰, care, la nivelul limbajului natural, se caracterizează printr-o intensitate slabă, chiar dacă o raportăm la semnificația clasică a modurilor. Astfel, în enunțul *Veneam la tine dacă mă chemai*, verbul este la modul indicativ (= acțiune sigură, reală), dar acțiunea este, de fapt, ireală: *n-am venit, fiindcă nu m-ai chemat*. Datorită acestui lucru, unii gramaticieni nu înscriu modul verbal printre marcatorii predicativității. Dar timpul, persoana, numărul (marcatorii admiși de fiecare dată) se manifestă ca atare numai în cadrul modului verbal.

La al doilea nivel de modalizare, intervin verbele (*pot, trebuie, se cade, se cuvine...*) care funcționează ca verbe-operator. Ele participă la predicție numai prin complinirea semantică pe care o primesc de la alte poziții actanțiale, manifestate la nivel propozițional și frastic (complement direct, subiect). Întrucât predicțiile complexe astfel realizate angajează, de regulă, două moduri (*Trebuie să vină; Începe să plouă; dar și ... să poată să vină*), modul verbal trece în planul secund.

Al treilea nivel de modalizare este reprezentat de modalizatorii prin excelență, adverbele modale. Întrucât modalitatea este un marcator de predicativitate, iar în cazul adverbilor modale este vorba de o modalizare forte, ele se pot institui ca predicate când sunt urmate de marcatorul sintactic al predicției, conectorul, aflat în precedența unui verb.

În istoricul problemei, cum se va vedea, s-au afirmat puncte de vedere contradictorii. Teoretic însă, există alternativa de a le considera

¹⁷C. Dimitriu, 2002, p. 1318

¹⁸ GALR, II, 2008, p. 252

¹⁹C. Căptâna, 2007, p. 92

²⁰Despre predicativitatea modurilor gramaticale, cf. GALR, II, 2008, p. 708

predicate adverbiale sau, în mai mare măsură, predicate modale, împreună cu verbele care le urmează în mod obligatoriu.

Modalizarea forte se mai realizează prin deicticele afective, hortative, iusive. Așa se explică de ce imperativul, care n-are în limba română opoziții ale marcarilor predicativi (persoană, număr, timp) este totuși predicat. Așa se explică și de ce modurile nepersonale (înfinitivul, supinul), când au valoare imperativă (îndemn, poruncă), sunt predicate. De asemenea, la fel se înțelege și predicativitatea interjecțiilor. Valoarea lor predicativă nu rezidă în analogia cu verbul (deseori au fost numite predicate analogice), ci în capacitatea lor de a exprima modalitatea forte, care, prin intensitatea ei deictică, actualizează contextul extralingvistic în structurile discursului.

În enunțuri eliptice, imperative, întocmai ca verbele la moduri nepersonale și ca interjecțiile, pot dobândi predicativitate și alte adverbe: *Afară!, Aici!*, întocmai ca elementele altor părți de vorbire, aflate în contexte similare: *Primăvară!, Libertate!...*

Adverbele de modalitate comportă două clasificări: semantică și sintactică.

Conform clasificării semantice, există adverbe și locuțiuni adverbiale care exprimă: a) siguranța (*cu siguranță, sigur, desigur, firește, bineînțeles, negreșit, cert, fără îndoială, fără doar și poate...*); b) probabilitatea (*poate, pesemne, posibil, probabil...*).

Sintactic, indiferent de grupa semantică, unele acceptă verbul copulativ *a fi* (*sigur, cert, posibil, probabil...*), altele nu (*cu siguranță, desigur, bineînțeles, firește, negreșit, fără îndoială, fără doar și poate...*).

Cele mai multe gramatici de până acum au considerat predicate nominale adverbele și dintr-o grupă semantică și din cealaltă, dacă puteau fi precedate de verbul copulativ: (*e*) *sigur*, (*e*) *probabil*, (*e*) *cert...*

Alte studii au arătat că

“atunci când adverbele de mod posibil, imposibil, probabil, sigur, evident, incontestabil, precis și destul sunt folosite cu verbul copulativ este (e) care le precedă, formează împreună cu acesta expresii verbale impersonale, după care urmează tot subordonate subiective”²¹.

Gramatica normativă consideră că

„Distincția admit copula (Sigur că, probabil că) vs nu admit copula (De bună seamă că, Poate că) își pierde din relevanță în momentul în care se admite o clasă de predicate adverbiale”²².

De-a lungul timpului, așa cum s-a văzut, multe studii au considerat adverbele modale drept expresia unor predicate verbale ²³ sau chiar

²¹Gh. Constantinescu-Dobridor, 2001, pp. 335-336

²²GALR, II, 2008, p. 254

²³GLR, II, 1966, p. 97

adverbiale²⁴. Există însă și studii care le consideră simple adverbale de modalitate, determinanți fără valoare predicativă, chiar atunci când sunt urmate de conjuncția *că/să*²⁵.

S-a arătat că

*“Adverbele modalizante nu pot realiza funcția de predicat, întrucât nu pot participa la nucleul predicțional al unei propoziții cu niciuna dintre cele două componente ale predicției – lexicală și gramaticală; pe de o parte, aceste adverbale sunt lipsite de autonomie semantică lexicală; pe de altă parte, nu dispun de capacitatea de a actualiza, de a situa în timp, realități aflate în afara timpului”*²⁶.

Argumente mai importante pe baza cărora li s-a contestat acestora calitatea predicativă au scos în evidență, în primul rând, faptul că ar fi singurele predicate *“care nu pot apărea niciodată în distribuție cu un subiect”*²⁷.

O astfel de precizare nu ține cont de existența predicatului verbal absolut, care presupune verbe absolvite de prezența subiectului : *Plouă de trei zile ; Miercuri se pleacă în excursie ; Mi s-a luat să mănânc mereu același lucru...*

Conjuncția *că*, s-a arătat, invocată în susținerea valorii predicative, nu introduce întotdeauna propoziții, ci și părți de propoziție, ceea ce înseamnă că implicarea ei în predicativizare nu este obligatorie, ci facultativă: *Maria sigur că vine; S-a îmbolnăvit poate că de supărare; Maria sigur vine; S-a îmbolnăvit poate de supărare*. De aici nu se poate trage însă decât concluzia că atunci când precedă un verb este conector propozițional, în cazurile cealalte, nu. *Poate că* urmat de expresii non-verbale (*de supărare, mâine...*) are aceeași funcționalitate ca și *cică* (*zice că*), *parcă* (*pare că*). Prin urmare,

*“conjuncția în cauză, apărută pe lângă adverbalele în discuție, fie prin analogie cu alte adverbale care pot intra în componența unor predicate nominale (...), fie prin analogie cu mijloacele lexice de exprimare a modalității, anume prin analogie cu mătincă, parcă, cică nu este, în situațiile luate în considerație, expresia unei relații de subordonare”*²⁸.

Eliziunea unui element de relație duce la instituirea unui raport de juxtapunere, cu păstrarea unităților sintactice, lucru ce nu se întâmplă la elidarea conjuncției *că*, întrucât de la două propoziții se ajunge la una: *Maria desigur că vine – Maria, desigur, vine; Maria sigur că vine – Maria*

²⁴V. Șerban, 1970, p. 112

²⁵E. Teodorescu, 1964, p.72; cf. și G. Ciompec, 1985, pp. 21-22

²⁶D. Irimia, 2008, p. 335

²⁷E. Teodorescu, 1972, p. 93

²⁸ *Ibidem*, p. 97-98

sigur vine. În același sens trebuie considerate și locuțiunile semiadverbiale pe care le formează conectorul cu semiadverbele *mai, chiar, nici, aproape*, fără ca acestea să fie considerate de cineva, vreodată, predicate: *Aproape că nu te mai recunosc; Chiar că aș merge și eu; Mai că-mi vine să plâng*²⁹.

Că în enunțul respectiv conectorul nu predicativizează adverbul este adevărat, dar aceasta se întâmplă deoarece nu sunt îndeplinite ambele condiții: semiadverbele respective n-au funcție referențială, prin urmare nu satisfac prima condiție, aspectul funcțional. Aspectul semantic a fost descris de gramaticieni:

*“Introducerea acestei conjuncții după adverbul mai este obligatorie uneori, pentru exprimarea iminențialității, în absența conjuncției adverbul exprimând durativitatea sau iterativitatea: Mai că ninge - Mai ninge. Același lucru se poate constata în unele contexte în care este ocurent adverbul aproape: Aproape că plouă (acțiunea este pe punctul de a se produce) – Aproape plouă (context ambiguu, aproape putând fi interpretat ca adverb de loc sau ca semiadverb care exprimă iminențialitatea). După adverbul nici, de asemenea, conjuncția că este obligatorie, dacă verbul care urmează este întrebuițat la forma afirmativă: Nici că vrea”*³⁰.

Sunt citate, de asemenea, enunțuri din limbajul popular în care *că* este expletiv: *Că repede ai mai venit! Că bine zici!...*³¹.

Fie că acestea fac parte din enunțuri mai ample (*Zău, că bine zici!*), fie că nu, rolul lui *că* este, cum s-a văzut, de intensificator semantic, similar cu al locuțiunii semiadverbiale *chiar că*, prin care se subliniază iminența.

Concluzia că

*"adverbele care exprimă modalitatea (...), anume cele care nu pot fi predicativizate cu a fi (...) sunt toate termeni determinanți și nu determinați, așa cum sunt întotdeauna predicatele regente, deoarece nu ele sunt complete, ci ele completează cu indici modali întregul enunț"*³²

se cere, așadar, reconsiderată.

Alteori, reexaminarea acestor argumente³³ a scos în evidență analogia în ceea ce privește valențele combinatorii cu adverbele care presupun verbul copulativ *a fi* (și ele acceptă facultativ conjuncția; aceasta poate preceda fie propoziții, fie părți de propoziție: *Copilul sigur că citește - Copilul sigur citește; Avea alta sigur că mai bună*). Gramaticile transformaționale au optat pentru o altă soluție³⁴: li se conferă rol

²⁹D. Irimia, 2008, p. 336

³⁰A. Merlan, 2001, pp. 61-62

³¹ *Ibidem*

³²E. Teodorescu, 1972, p. 99

³³G.G. Neamțu, 1986, p. 31-32

³⁴E. Vasiliu, S. Golopenția Eretescu, 1969, p. 71-75

propozițional, considerându-se nerelevanți, totuși, indicii de predicatie, probabil prin analogie cu interjecțiile, unanim admise ca predicate, deși n-au indici de predicatie³⁵.

Se poate observa, de asemenea, că și în enunțurile în care conectorul precedă o parte de propoziție, nu i se anulează proprietățile relaționale: elipsa predicatului este presupusă, așa încât se poate vorbi totuși de existența propoziției, cum se întâmplă și în alte situații: *Deși bolnav, n-a lipsit - Deși era bolnav, n-a lipsit*. De asemenea, toate enunțurile cu *că*, precedând alte părți de propoziție, pot fi rescrise, prin rearanjarea constituentilor, conform structurii de bază: *Avea alta poate că mai bună - Poate că avea alta mai bună; Va veni din nou, poate că miercuri - Poate că va veni din nou miercuri*.

Sintetizând, există patru tipuri de contexte în care pot apărea adverbele de modalitate : a) urmate de conjuncția *că*, în precedența unei subiective (*Maria sigur că pleacă; Maria poate că pleacă*); b) izolate prin virgulă (*Maria, sigur, pleacă; Maria, poate, pleacă*); c) atașate direct verbelor, fără virgule, fără conector (*Maria sigur pleacă; Maria poate pleacă*); d) atașate prin conector altor cuvinte din propoziție, indiferent de funcția sintactică a acestora (*Vine din nou, poate că mâine; A plecat singură, poate că de supărare*).

Față de aceste contexte, poziția gramaticii tradiționale era aceasta:

“Când sunt urmate de conjuncția că se constituie în termeni regenți (propoziții regente) pentru subiective (...) când sunt izolate de restul propoziției și nici nu sunt urmate de că formează principale incidente (...) când sunt neizolate de restul propoziției și n-au nici conjuncția că, nu mai sunt predicative, ci au funcție de complement circumstanțiale de mod”³⁶.

Gramatica nomativă actuală, poate pentru a sugera un echilibru între opinii atât de divergente, operează o delimitare și mai drastică a predicatului “adverbial”, numai la primul tip de contexte: când se află în precedența unui conector și a unei propoziții subordonate subiective. Fără conector, îndeplinește funcția de circumstanțial de modalitate, iar în enunțurile cu conector expletiv se recurge la ignorarea acestuia.

Adverbele prezente în enunțuri eliptice, hortative, par a avea funcția de predicat, dincolo de sfera predicatului modal; adevăratele predicate sunt eliptice:

Voi, înapoi în casă! Incet la curbă! Repede la mine! Înainte spre cabană! - (Veniți) înapoi în casă! (Mergeți) încet la curbă!, (Veniți) repede la mine!, (Mergeți) înainte spre cabană!

³⁵ cf. și A. Merlan, 2001, p. 61

³⁶Cf. G.G. Neamțu, 1986, p. 30

S-a observat că acestea sunt “intonate imperativ-predicativ, în cadrul unor propoziții imperative”³⁷.

Și alte adverbe, cum sunt cele de confirmare, infirmare, par a îndeplini funcția așa-zisului predicat “încorporat”:

“Tipologia enunțurilor nestructurate, extreme de diversă, cuprinde și adverbe de confirmare / infirmare / validare a predicăției, toate exprimând acte declarative: Da!, Nu!, Nici vorbă!”³⁸.

Enunțurile respective sunt însă substitute propoziționale.

În final, se poate arăta că, deși descrie predicatul exprimat printr-un adverb de modalitate sub semnul întrebării, GALR îl edifică, de fapt, ca pe un predicat modal. Se pot da exemple:

“Întrebarea privește adverbele și grupurile propoziționale echivalente cu un adverb, care aparțin clasei construcțiilor modalizatoare (de atitudine propozițională), exprimând atitudinea locutorului (certitudine/incertitudine; aproximare, apreciere, modalizare deontică) în legătură cu o întreagă secvență propozițională și realizând tipul de structură modalizator + propoziție (...) Funcțional, toate aparțin clasei modalizatorilor ...”³⁹.

3. Concluzii

Predicatul modal, cu cele două subdiviziuni ale sale (modal verbal și modal adverbial) este o expresie a predicativității gramaticale (semantice) pe care o presupun sensurile modale (epistemice, deontice, apreciative), urmate de compliniri la nivel propozițional sau (în prezența unui conector) frastic. Edificându-se similitudinea semantică și structurală dintre cele două tipuri de fapte de limbă, au fost identificați marcatorii predicativității și s-a ajuns la unificarea acestei poziții sintactice.

Bibliografie

- CĂPĂȚĂNĂ, Cecilia, 2007, *Sintaxa limbii române*, Craiova: Editura Universitaria Craiova.
- CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gheorghe, 2001, *Gramatica limbii române*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- COTELEA, Vitalie, 2000, *Programarea în logică*, Chișinău: Editura Nestor.
- DIMITRIU, Corneliu, 2002, *Tratat de gramatică a limbii române*, II, *Sintaxa*, Iași: Editura Institutul European.
- GALR, I, II, 2008, (V. Guțu Romalo, coordonator), *Gramatica limbii române*, I, *Cuvântul*, II, *Enunțul*, București: Editura Academiei Române.

³⁷Gh. Constantinescu-Dobridor, 2001, p. 336

³⁸GALR, II, 2008, p. 266

³⁹*Ibidem*, pp. 252-253

- GBLR, 2016, (Pană Dindelegan, Gabriela, coordonator), *Gramatica de bază a limbii române*, București: Editura Univers Enciclopedic Gold.
- GLR, II, 1966, (Graur, Alexandru; Avram, Mioara; Vasiliu Laura, coordonatori) *Gramatica limbii române, II, Sintaxa*, București: Editura Academiei.
- GRAUR, Alexandru, 1987, *Puțină gramatică*, București: Editura Academiei.
- GUȚU ROMALO, Valeria, 2013, *Periplu lingvistic. Studii și reflecții*, București: Editura Academiei Române.
- IRIMIA, Dumitru, 2008, *Gramatica limbii române*, Iași: Editura Polirom.
- MERLAN, Aurelia, 2001, *Sintaxa limbii române. Relații sintactice și conectori*, Iași: Editura Universității "Al. I. Cuza".
- NEAMȚU, G.G., 1986, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- ȘERBAN, Vasile, 1970, *Sintaxa limbii române. Curs practic*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- TEODORESCU, Ecaterina, 1964, *Adverbele predicative?* în LR, (XIII) 1964, nr. 4.
- VASILIU, Emanuel, GOLOPENȚIA ERETESCU, Sanda, 1969, *Sintaxa transformațională a limbii române*, București: Editura Academiei.
- ZAFIU, Rodica, 2008, "Modalizarea", în *GALR, II*, 2008, pp. 702-727.